

HÁSKÓLI ÍSLANDS

Heimspeki frelsisins

Hannes H. Gissurarson prófessor
Sumarskóli Samtaka frjálsra framhaldsskólanema
Hitt húsið, Reykjavík 9. júlí 2016

Frjálshyggjurnar jafnmargar frjálshyggjumönnunum

Samt a. m. k. átta meginhreyfingar

1. Hófsöm, miðsækin frjálshyggja: Mill, Keynes
2. Austurrísku hagfræðingarnir: Mises og Hayek
3. Chicago-hagfræðingarnir: M. Friedman, Becker
4. Almannafræði: Buchanan
5. Eignarréttarhagfræði: Demsetz, Coase
6. Heimspeki lágríkisins: Nozick
7. Sköpunargáfa einstaklinganna: Ayn Rand
8. Hægri stjórnleysingar: D. Friedman, Rothbard

Þrjú meginstef frjálshyggjunnar

Mannlegt samlíf getur verið skipulegt án þess að vera skipulagt

- Þess vegna þarf ekki að stjórna öllu að ofan, sjálfstýring í stað miðstýringar, verðlagning í stað skipulagningar, sjálfsprottið skipulag

Eins gróði þarf ekki að vera annars tap

- Markaðurinn ekki „zero-sum game“, allir geta grætt á öllum

Mennirnir eru misjafnir, líka valdsmennirnir

- Þess vegna verður að takmarka valdið, líka vald lýðsins yfir einstaklingum, t. d. með stjórnarskrám og réttindaskrá

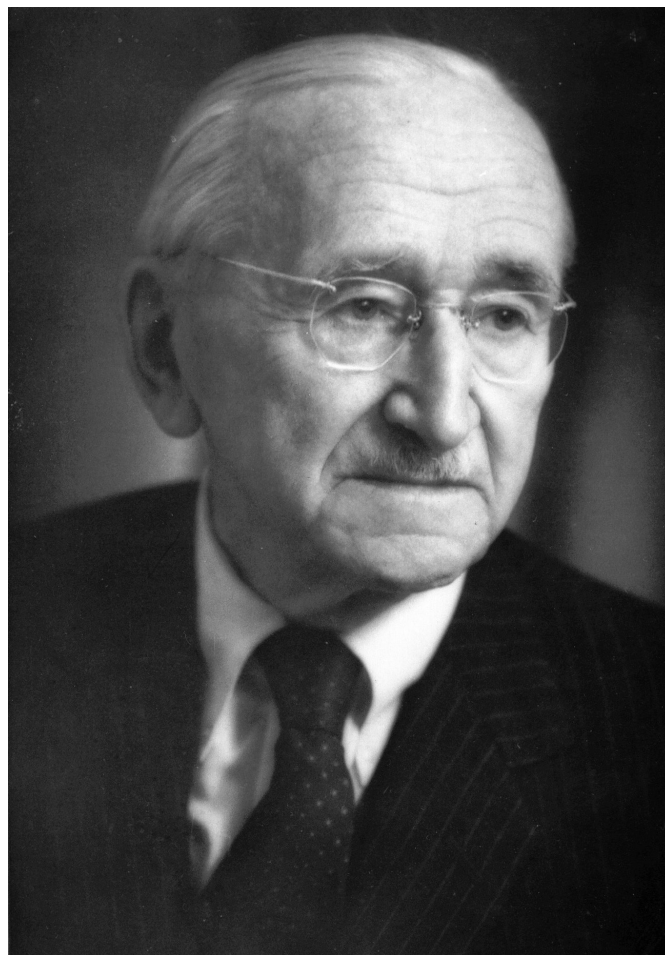
Fyrsta meginstefið

SJÁLFSTÝRING VÍÐAST MÖGULEG Í STAÐ MIÐSTÝRINGAR

Sagan um blýantinn

Sjálfsprottið skipulag

- Regla getur komist á, án þess að nokkur komi henni á
- Frjáls verðmyndun á markaði flytur upplýsingar um framboð og eftirspurn
- Frjáls samkeppni er öflun og miðlun þekkingar á, hver henti best til hvers

Hvað um fjármálakreppuna 2007–9?

Hún stafaði af:

1. ógætilegum húsnæðislánum í Bandaríkjunum
2. Lágvaxtastefnu bandaríska seðlabankans
3. skuldasöfnun í Evrópu
4. freistnivanda bankanna: gróði hirtur, tapið þjóðnýtt

Þurfum meiri samkeppni og smærri einingar á fjármálamarkaði, minni freistnivanda

Ríkisafskiptin ekki lækningin, heldur meinsemdin

Annað meginstefið

**EINS GRÓÐI EKKI ALLTAF ANNARS
TAP**

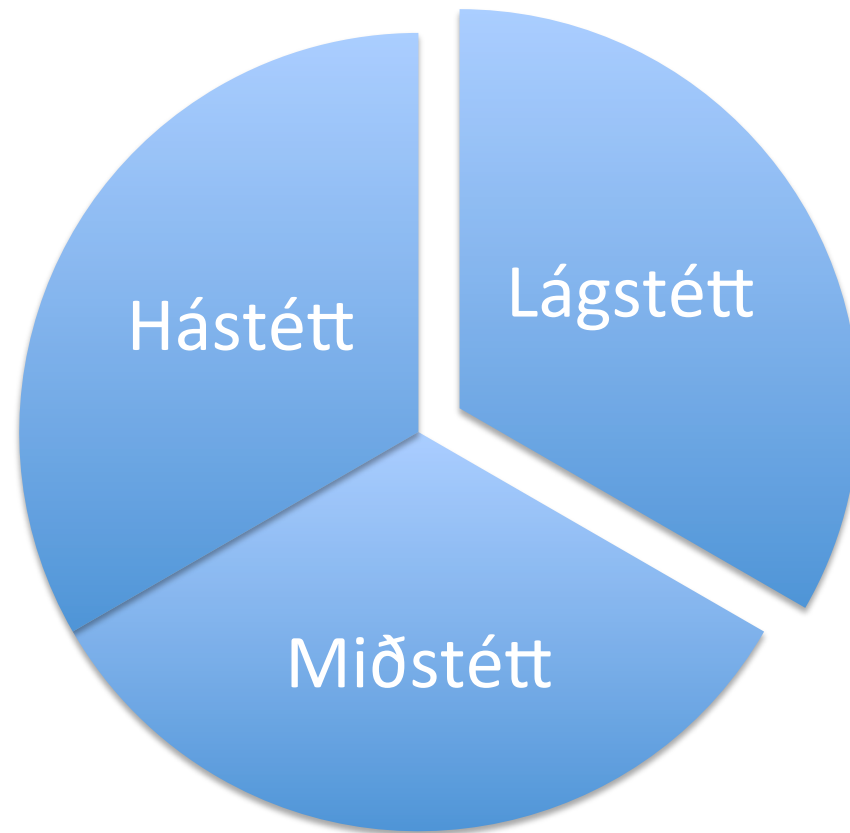
Róbinson Krúsó

Verkaskipting

- Róbinson Krúsó betri að veiða fisk
- Föstudagur betri að tína kókoshnetur
- RK: 6 fiskar eða 4 kókoshnetur á dag
- FD: 4 fiskar eða 6 kókoshnetur á dag
- Sjálfspurftabúskapur: $3+2$ og $2+3 = 10$
- Verkaskipting: 6 og $6 = 12$
- Frjáls viðskipti leiða til hagvaxtar

Stækkum sneiðina með því að stækka
kökuna, ekki minnka sneiðar annarra

Tekjudreifing samkvæmt vali: Fólk vill horfa á leiki Chamberlains

- Upphaf: D_1 réttlát tekjudreifing
- Wilt kemur og leikur körfuknattleik
- Hver áhorfandi greiðir honum \$1
- Niðurstaðan, D_2 , ójafnari en T_1
- Hvar er ranglætið?

Raunhæft dæmi: Milton Friedman á Íslandi

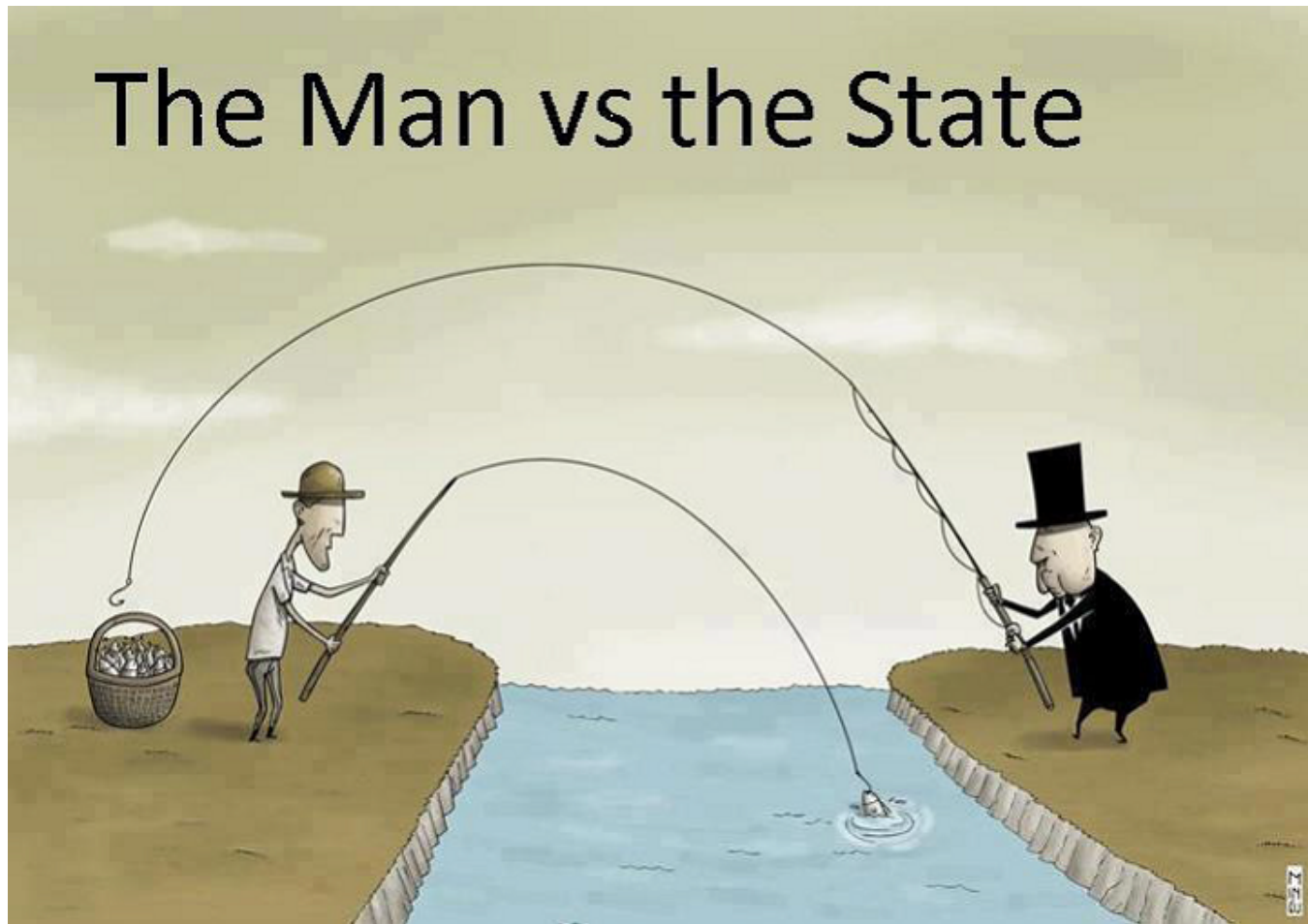

- Selur inn á fyrirlestur
- Tekjudreifing ójafnari á eftir: 500 manns 10.000 kr. fátækari, Friedman 5 millj. kr. ríkari
- Allir ánægðir
- Hvar er ranglætið?

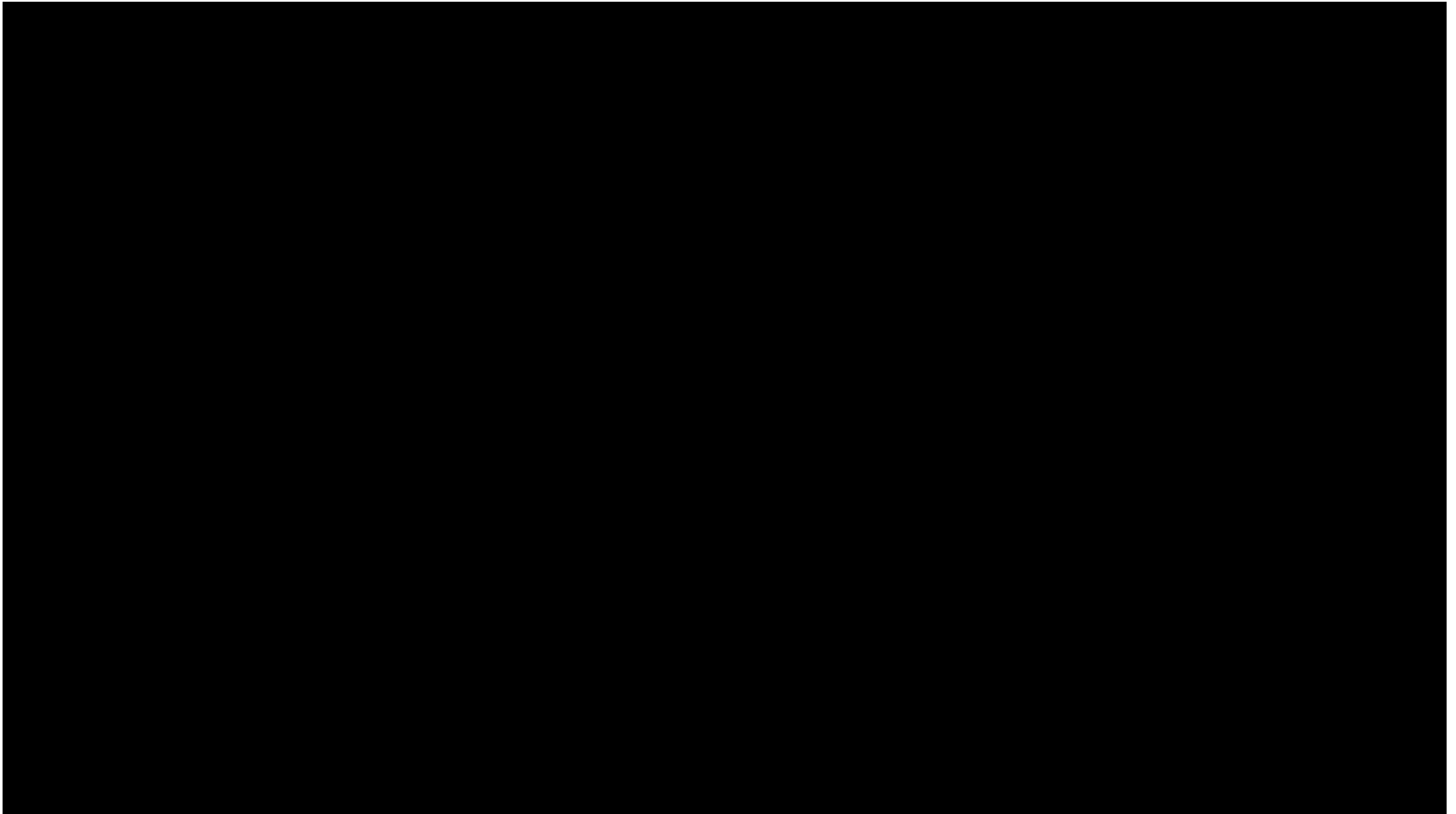
Þriðja meginstefið

VALDSMENN MISJAFNIR OG ÞVÍ ÞARF AÐ TAKMARKA VALDIÐ

Maðurinn veiðir, Ríkið hnuplar

Frjálshyggja Friedmans

Er ríkið nauðsynlegt?

- David Friedman og Murray Rothbard segja nei
- Lágríkið á að vernda borgarana fyrir glæpamönnum og innrásarherjum
- Einkavarnir mögulegar, líka einkalöggæsla
- Mestur hluti varna þegar á markaði (lásar, húsverðir, girðingar, þjófavarnir o. sv. frv.)
- Íslenska þjóðveldið tekið sem dæmi: réttarvarsla í höndum einstaklinga
- Annað dæmi akvegir: nú auðvelt að verðleggja þjónustuna og einskorða hana við notendur
- E. t. v. ekki raunhæft, en forvitnileg viðfangsefni og hugvitsamlegar lausnir

Nokkrar bækur á íslensku

- *Hagfræði í hnotskurn* eftir Henry Hazlett: einföld og auðskilin
- Þrjár skáldsögur Ayns Rands, *Kíra Argúnova*, *Uppsprettan* og *Undirstaðan*: um atvinnurekandann sem hetju, skapara
- *Heimur batnandi* fer eftir Matt Ridley: um framfarir í krafti kapítalismans
- *Lögin* eftir Frédéric Bastiat: um ríkisvaldið og misnotkun þess
- *Leyndardómar fjármagnsins* eftir Hernando de Soto: um vanda þróunarlandanna
- *Löstur er ekki glæpur* eftir Lysander Spooner
- *Ritgerð um ríkisvald* eftir John Locke: undirstöðurit um eignarrétt og frelsi
- *Svartbók kommúnismans* eftir ýmsa höfunda: undirstöðurit um kommúnisma
- Sjá líka andriki.is og rnh.is og tímaritið *Þjóðmál*

Við viljum fá einhverju áorkað ...

... en vera ekki aðeins ánægð svín

Réttur til að vera annað og gera annað

